

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА МИСТЕЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ: МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

УДК 78.071.1(438)(092)

Mirosław Kisiel
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Polska

STANISŁAW MONIUSZKO AND HIS MUSIC IN THE POLISH EDUCATIONAL AND POPULAR CULTURAL SPACE

The article presents Stanisław Moniuszko's view on music in the contemporary cultural and educational context. The bicentennial of the birthday of the composer gave an opportunity to actualize artistic heritage of one of the Polish national bards and became an occasion for seeking ways of bringing younger generation closer to the values that flew from music of past ages.

The results of the analysis of the textbooks used in the main schools of Poland in recent decades have been presented. Moniuszko's music perception is estimated based on the numerous statements of students and teachers.

During the era of intense social and cultural changes, the composer's view of a perfect society based on the principles of solidarity deserves attention. In his work, Moniuszko advocated the idea of combining various social and cultural strata. The composer was captured by the ideal of a community in which there would be a place of heterogeneity, as well as a supporter of a society based on the transcendentalities of Love and Beauty. It is shown that these ideas filled music of the composer with national values.

Key words: *Stanisław Moniuszko, life and work, Polish educational and popular cultural space.*

STANISŁAW MONIUSZKO I JEGO MUZYKA W POLSKIEJ PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ I POPULARNO-KULTURALNEJ

W pracy zaprezentowany został temat ukazujący muzykę Stanisława Moniuszki, widzianą przez pryzmat polskiej przestrzeni edukacyjnej i popularno-kulturalnej. Dwusetna rocznica urodzin kompozytora stała się okazją do przybliżenia spuścizny artystycznej jednego z polskich wieszczów narodowych oraz szansą do zastanowienia się nad sensem przybliżania młodemu słuchaczowi wartości płynących z muzyki minionych epok.

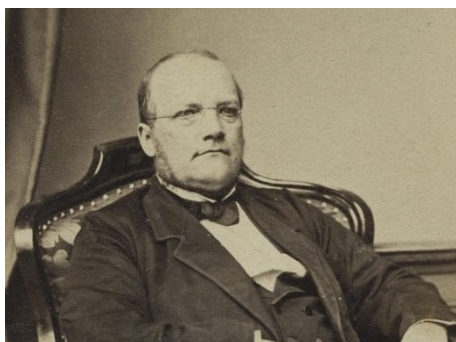
W materiale przytoczono dane uzyskane w procesie analizy podręczników do muzyki funkcjonujących w polskiej szkole podstawowej, a wydawanych

na przestrzeni kilku dekad. Dokonano także oceny recepcji muzyki Moniuszki na bazie licznych wypowiedzi uczniów i nauczycieli.

W dobie intensywnych przemian społecznych i kulturowych na uwagę zasługuje lansowana przez kompozytora wizja społeczeństwa, w której naczelnym miejscu zajmowała idea solidaryzmu. Moniuszko w swoich działaniach propagował idee jednania się ze sobą różnych warstw społecznych i kulturowych. Wyraźnie zafascynowany był ideą wspólnoty, w której znalazło się miejsce dla różnorodności. Był zwolennikiem społeczności opartej na wartościach, których naczelną rolę odgrywały miłość i piękno, a konkretyzacją tej idei stała się muzyka nasycona wartościami narodowymi.

Słowa kluczowe: *Stanisław Moniuszko, życie i twórczość, polska przestrzeń edukacyjna i popularno-kulturalna.*

Wprowadzenie. Młode pokolenie bombardowane jest na co dzień olbrzymią dawką informacji i multimedialnych nowinek technicznych w związku z tym potrzebuje czegoś więcej niż tylko zdawkowej pogadanki na temat ważnych wydarzeń kulturalnych czy wybitnych postaci życia artystycznego. Mistrzowie muzyki z minionych epok są dla nich w większości relikdami przeszłości, z którymi muszą niechętnie zapoznawać się w szkole. Jednakże niezaprzeczalna

wartość twórczości mistrzów dawnych epok stanowi świadectwo tożsamości narodowej, unaocznia ciągłość historyczną oraz pozwala wskresić ducha narodowego. Posiada także wysoką wartość edukacyjną, wychowawczą i tożsamościową.

Popularność Stanisława Moniuszki jest zjawiskiem niejednoznacznym, na co mogą wskazywać liczne zaniedbania w zakresie wykonywania i promocji jego muzyki na estradach, a także opieszałość wydawnicza i fonograficzna. Głównie było to związane z oceną jego dorobku artystycznego, w wyniku której uplasował się on na drugim miejscu po Fryderyku Chopinie. Pomimo tych niejednoznaczności postać Moniuszki znalazła się w panteonie wieszczów narodowych i warta jest popularyzowania.

W społeczeństwie konstrukcja wieszca narodowego pełni rolę miejsca pamięci, w którym skrapla się przeszłość zbiorowości i jej poczucie wspólnotowości. Celebrowanie rocznic urodzin i śmierci piewcy kultury oraz nawiązanie do jego dzieł, nadaje samym wydarzeniom, jak i uczestnictwu w nich cechy rytuału. Tak też jest z postacią Stanisława Moniuszki i jego spuścizną artystyczną.

Stanisław Moniuszko – krzewiciel stylu narodowego w muzyce polskiej

„Ja nic nowego nie tworzę; wędruję po polskich ziemiach, jestem natchniony duchem polskich pieśni ludowych i z nich mimo woli przelewam natchnienie do wszystkich moich dzieł.” Stanisław Moniuszko

Stanisław Moniuszko zaznaczył swoją aktywność artystyczną jako pedagog muzyczny oraz kompozytor, dyrygent oper, orkiestr symfonicznych i chórów.

Przyszło mu żyć i tworzyć w epoce romantyzmu. Urodził się 5. maja 1819 roku w majątku Ubiel koło Mińska, a zmarł 4. czerwca 1872 roku w Warszawie. Muzyka Moniuszki na przestrzeni lat zyskała szerokie uznanie w polskim społeczeństwie, stanowiąc wzór muzyki „słowiańskiej”¹.

Przybliżając w krótkim zarysie życie i karierę zawodową kompozytora warto podkreślić dużą jego wytrwałość w dążeniu do zamierzonego celu. Po krótkim okresie nauki pod kierunkiem matki Teresy, kształcił się w grze na fortepianie początkowo u Augusta Freyera w Warszawie, a później u Dominika Stefanowicza w Mińsku. W 1836 roku, podczas pobytu w Wilnie, poznał swoją przyszłą żonę Aleksandrę Müllerównę. W 1837 roku wyjechał na studia do Berlina, gdzie uczył się prywatnie harmonii, kontrapunktu, instrumentacji i dyrygentury pod kierunkiem Carla F. Rungenhagena. W tym okresie odbywał również praktykę, prowadząc chóry i akompaniując śpiewakom, dzięki czemu poznał repertuar operowy, oratoryjny i symfoniczny, a także proces przygotowania dzieł do wystawienia i technikę dyrygowania².

Po powrocie do kraju Moniuszko ożenił się z A. Müllerówną i zamieszkał w Wilnie. Tam został nauczycielem gry na fortepianie i objął stanowisko organisty w miejscowym kościele św. Jana. Jako organista pisał proste utwory religijne, a także wdzięczne pieśni przeznaczone do prywatnego patriotycznego muzykowania. Przez długi okres czasu grał w kościele, nauczał muzyki, udzielał się w założonym przez siebie w 1858 roku Towarzystwie św. Cecylii, szerzącym „dobrą i poważną muzykę”. Działalność artystyczna i animatorska muzyka w tym czasie przyczyniła się wybitnie do ożywienia środowiska wileńskiego. Moniuszko z dużym sukcesem koncertował z założonym przez siebie chórem i orkiestrą, wykonując kompozycje Gaspara Spontiniego, Feliksa Mendelssohna, Ludwiga van Beethovena i innych. W czasie podróży nawiązał bliską znajomość z wybitnymi muzykami rosyjskimi tego okresu: Michałem Glinką, Aleksandrem Dargomyżskim, Cezarem Cui czy Aleksandrem Sierowem.

Pieśni stanowią, pod względem liczebności „produkcji” muzycznych, większość dzieł w twórczości S. Moniuszki. Pisane były one w dużej mierze na potrzeby muzykowania domowego, najbardziej znane to: „Prząśniczka”, „Znaszli ten kraj”, „Wesół i szczęśliwy”, „Pieśń wieczorna”, „Złota rybka” i inne. Melodyjne pieśni, wydawane w zbiorach zwanych śpiewnikami domowymi, znalazły aprobatę wśród Polaków. Domowe wykonywanie patriotycznych i lirycznych śpiewów podtrzymywało tożsamość narodową i stanowiło istotę rodzinnego muzykowania. Kompozytor mistrzowsko połączył z muzyką wiersze najwybitniejszych polskich poetów: Adama Mickiewicza, Jana Kochanowskiego, Władysława Syrokomli, Jana Czeczota, czy Ignacego Kraszewskiego. „Śpiewniki domowe” jego autorstwa obejmujące ponad dwieście pieśni, stanowią wartościowy

¹ J. Prosnak, *Stanisław Moniuszko*, Kraków 1980, s. 12.

² E. Dziębowska, K. Duszyk, *Moniuszko Stanisław*, [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM*, t. 6, red. E. Dziębowska, Kraków, 2000, s. 303–335.

kontrapunkt do twórczości pieśniowej takich kompozytorów jak Franciszek Schubert czy Robert Schuman³.

W dorobku kompozytora poczesne miejsce zajmują opery, odzwierciedlające ważny dla krajów słowiańskich nurt narodowy w muzyce romantyzmu. Zainteresowanie tym gatunkiem muzycznym Moniuszko zawdzięcza Włodzimierzowi Wolskiemu. Jeszcze w Wilnie w 1848 roku kompozytor przygotował i osobiście poprowadził prawykonanie estradowej dwuaktowej opery „Halka”, by później po dziesięciu latach już jako dzieło czteroaktowe wystawić w Warszawie. W 1858 roku Moniuszko został powołany na stanowisko pierwszego dyrygenta Opery Polskiej w Teatrze Wielkim w Warszawie. Podczas piętnastu niemal lat pracy na tym stanowisku przygotował i wystawił kolejno wszystkie swoje opery. Inspirację dla jego muzyki, podobnie jak to było u Fryderyka Chopina, stanowiła twórczość ludowa. Perfekcyjnie udawało mu się łączyć folklor z obowiązującymi wówczas europejskimi kanonami opery. Szczególną rozpoznawalność jego dziełom nadają występy chórów, np. górali oraz artystycznie opracowane fragmenty polskich tańców narodowych (poloneza, mazura, tańców góralskich)⁴.

W czasie pobytu w Warszawie kompozytor prowadził sporadycznie chóry w wybranych kościołach, corocznie występował także jako dyrygent na koncertach kompozytorskich. W 1862 roku Moniuszko wyjechał do Paryża, licząc na popularyzację swojego dorobku (głównie oper), jednak nieskutecznie. Okres powstania styczniowego zahamował prace kompozytorskie muzyka, a niesprzyjające warunki polityczne zniechęciły go do twórczości⁵. Jeszcze w 1864 roku Moniuszko rozpoczął wykłady z zakresie harmonii, kontrapunktu i kompozycji w Instytucie Muzycznym w Warszawie. Jego uczniami byli między innymi Zygmunt Noskowski i Henryk Jarecki. Muzyka instrumentalna w dorobku S. Moniuszki ma zdecydowanie mniejsze znaczenie. Wybitnym osiągnięciem Moniuszki była uwertura fantastyczna „Bajka”, która w oryginalnym tytule notowanym w języku francuskim brzmi „Conte d’hiver”, czyli „Baśń zimowa”.

Do ważniejszych dzieł kompozytora, które później zostały zaprezentowane w porządku wydania, można zaliczyć⁶: „Nocleg w Apeninach” – operetka w 1 akcie (1837-39); „Kwartet smyczkowy nr 1” d-moll (1839); „Kwartet smyczkowy nr 2” F-dur (przed 1840); „Ideal”, operetka w 2 aktach (1840 lub 1841); „Nowy Don Kiszot czyli Sto szaleństw” – operetka w 3 aktach (1841); „Loteria” w 1 akcie (1842 lub 1843); „Litania ostrobramska nr 1” na głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę lub fortepian (1843); „Fraszki” na fortepian (1843); „Halka” (wersja I) – opera w 2 aktach (1846-47); „Bajka” (wersja I) – uwertura fantastyczna na orkiestrę (1848); „Bajka” (wersja II) na kwintet smyczkowy (1848); „Milda” – kantata na głosy solowe i chór mieszany z towarzyszeniem orkiestry (1848); „Nijoła (Wundyny)” – kantata na głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę (po 1848); „Litania ostrobramska nr 2” na głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę lub fortepian (1849); „Jawnuta” („Cyganie”) –

³ N. Drucka, *Stanisław Moniuszko. Życie i twórczość*, Warszawa 1976, s. 54.

⁴ A. Topolska, *Zupełnie innej książki o Moniuszce*, Warszawa 2016, s. 24.

⁵ B. Muchenberg, *Pogadanki o muzyce 2*, Kraków 1966, s. 130.

⁶ W. Rudziński, *Moniuszko i jego muzyka*, Kraków 1980, s. 35.

sielanka w 2 aktach (1850); „Msza żałobna d-moll” na 4-głosowy chór mieszany i instrumenty dęte z towarzyszeniem organów (1850); „Bettly” – opera komiczna w 2 aktach (1852); „Litania ostrobramska nr 3” na głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę lub fortepian (przed 1854); „Litania ostrobramska nr 4” na głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę lub fortepian (1855); „Kain” – uwertura na orkiestrę (1856); „Halka” (wersja II) – opera w 4 aktach (1857); „Uwertura wojenna” na orkiestrę (1857); „Flis” – opera w 1 akcie (1858); „Widma – kantata na głosy solowe i chór mieszany z towarzyszeniem orkiestry (przed 1859); „Hrabina” – opera w 3 aktach (1859); „Verbum nobile” – opera w 1 akcie (1860); „Straszny dwór” – opera w 4 aktach (1861-64); „Polonez koncertowy” na wielką orkiestrę (ok. 1866); „Monte Christo” – balet w 5 aktach (1866); „Sonety krymskie” – kantata na głosy solowe i chór mieszany z towarzyszeniem orkiestry (1867); „Na kwaterunku – balet w 1 akcie (1868); „Paria” – opera w 3 aktach z prologiem (1859-69); „Pani Twardowska” – ballada na głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę (1869); „Figle szatana” – balet w 6 obrazach (1870); „Beata” – operetka w 1 akcie (1870 lub 1871); „Msza piotrowska B-dur” na głosy solowe i chór mieszany z towarzyszeniem organów (1872); a także 278 pieśni, w tym 268 zawartych w 12 zbiorach zatytułowanych „Śpiewnik domowy”⁷.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, dla uczczenia dwusetnej rocznicy urodzin kompozytora, ustanowił rok 2019 „Rokiem Stanisława Moniuszki”. W przyjętej uchwale napisano między innymi, że dorobek Moniuszki imponuje różnorodnością, bogactwem melodycznym i głębokim zakorzeniem w narodowej tradycji muzycznej, a jego wielkie opery takie jak „Halka” i „Straszny dwór” dotyczą sedna idiomu polskości zarówno w warstwie tekstowej, jak i muzycznej. W dokumencie podkreślono również, że Moniuszko był wzorem patrioty i – jak pisał w 1921 r. badacz jego twórczości Zdzisław Jachimecki – „krew z krwi i kość z kości Polakiem”⁸.

Stanisław Moniuszko w historii muzyki zapisał się jako „ojciec polskiej opery narodowej”, a także czołowy przedstawiciel gatunku pieśni w muzyce polskiej. Jednak jest on mało znany jako twórca muzyki kameralnej, baletowej, fortepianowej czy organowej. Warto przypomnieć również jego wizję społeczeństwa, w której naczelną rolę zajmowała idea solidaryzmu. Moniuszko w swoich działaniach propagował idee jedności, bratania ze sobą różnych warstw i kultur. Wyraźnie zafascynowany był ideą wspólnoty, w której było miejsce dla różnorodności. Wspólnoty opartej na wartościach, z których naczelną rolę odgrywały miłość i piękno⁹.

Podkreślając walory kompozycji i moc charakteru Stanisława Moniuszki należy podkreślić z pełną mocą, że twórczość jego nadal warta jest popularyzacji i ukazania w pełnym zakresie szerszej publiczności.

⁷ A. Chodkowski (red.), *Encyklopedia muzyki*, Warszawa 1995, s. 569.

⁸ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 20 lipca 2018 r, w sprawie ustanowienia roku 2019 „Rokiem Stanisława Moniuszki”, http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/uchwały/2166_u.htm [data dostępu: 20.02.2019].

⁹ J. Klechta, *Duchowość Moniuszki*, Nowy Sącz 2013, s. 190.

Muzyka Stanisława Moniuszki w obszarze edukacyjnym i popularyzatorskim

Nauczyciel w realizacji przedmiotu muzyka powinien dążyć do przybliżania uczniom wartościowych utworów muzycznych, rozbudzać i wspierać ich muzyczne zainteresowania oraz ukazywać przyjemność, jaką daje czynne muzykowanie. Wsparciem w realizacji tego typu zamierzeń jest program nauczania i podręcznik szkolny dla ucznia.

Twórczość Stanisława Moniuszki znalazła swoje odbicie w dokumentach oświatowych, programach i podręcznikach edukacyjnych szkoły podstawowej, co można zauważyć w książkach wydawanych na przestrzeni kolejnych dekad.

W celu uzyskania kompleksowych informacji na temat propagowania twórczości Stanisława Moniuszki przeprowadzono analizę materiału edukacyjnego, jakie zamieszczone były w wybranych podręcznikach i innych pomocach dydaktycznych dla nauczyciela i ucznia szkoły podstawowej. W związku z powyższym dokonano dogłębnej analizy zgromadzonych dokumentów oraz przeprowadzono wywiad pisemny z grupą nauczycieli muzyki, a także wywiad w formie rozmowy z uczniami¹⁰.

Na podstawie analizy dostępnych dokumentów można wysnuć przypuszczenie, że postać kompozytora była tematem rozważań na zajęciach lekcyjnych uczniów klas starszych szkoły podstawowej w programach i podręcznikach zarówno w ubiegłym stuleciu, jak i współcześnie. Potwierdzają to zarówno zachowane zapisy w książkach dla uczniów klasy VI, VII i VIII takich autorów jak: Franciszek Jasionowski¹¹, Maria Kaczurbina i Lech Miklaszewski¹², Stanisław Matecki¹³, czy Ewa Lipska i Maria Przychodzińska¹⁴, Dorota Malko, Magdalena Stokowska¹⁵, a także Dorota Malko i Maria Przychodzińska¹⁶.

W podręcznikach przytoczonych autorów, nauczyciele muzyki i uczniowie mogli odnaleźć przykłady utworów muzycznych przeznaczonych do nauki śpiewu. Wśród proponowanych znalazły się pieśni jednogłosowe takie jak: „Przylecieli Sokołowie”, „Krakowiaczek”, „Kum i kuma” oraz utwory wokalne z oper w układzie dwugłosowym: „Dobrze, dobrze, panie bracie”, „Śpiew dziewcząt przy krosnach” – pieśni z opery „Straszny dwór”. Na kartach książki do muzyki dla ucznia znalazły się krótkie notatki przybliżające sylwetkę Moniuszki oraz informacje mówiące o intencji jego muzyki w zakresie przekazu artystycznego. We wcześniejszych podręcznikach autorzy koncentrowali się na propozycji nauki i wykonania przytoczonych utworów *a cappella* lub z towarzyszeniem instrumentu melodycznego akompaniującego. W późniejszych publikacjach podręcznikowych z tego okresu pojawiły się opracowania *quasi partyturowe* uwzględniające w

¹⁰ L. Katarzyńczuk-Mania, M. Kołodziejki, M. Kisiel, *Orientacje w metodologii badań edukacyjno-muzycznych*, Zielona Góra 2018, s. 115.

¹¹ F. Jasionowski, *Lączy nas pieśń: podręcznik wychowania muzycznego dla klasy VII*, Warszawa 1965, s. 71.

¹² M. Kaczurbina, L. Miklaszewski, *Szosta klasa śpiewa*, Warszawa 1967, s. 78-79.

¹³ S. Matecki, *W krainie muzyki: podręcznik do wychowania muzycznego dla klasy VIII*, Warszawa 1970, s. 75.

¹⁴ E. Lipska, M. Przychodzińska, *Wychowanie muzyczne klasa VI*, Warszawa 1973, s. 71, 167.

¹⁵ D. Malko, M. Stokowska, *Muzyka 8*, Warszawa 1987, s. 15, 22

¹⁶ D. Malko, M. Przychodzińska, *Muzyka 7*, Warszawa 1989, s. 14.

wykonaniu użycie flety podłużnego, ksylofonu, dzwonków chromatycznych oraz instrumentu klawiszowego. W podręcznikach dla klas starszych (siódmych i ósmych) pojawił się dział zatytułowany „Motywy muzyczne z twórczości wybitnych kompozytorów” a w nim uczniowie mogli odszukać temat z Uwertury fantastycznej „Bajka”. Muzyka Moniuszki znalazła również uznanie w realizacji działu „Słuchanie muzyki”. Na kartach podręczników pojawiły się stosowne instrukcje dotyczące wykorzystania stosownych nagrań z płytki szkolnej¹⁷. Wśród utworów zalecanych do słuchania i prostej analizy znalazły się: Wstęp do opery „Straszny dwór” (płyta L 0443), Mazur z opery „Halka” (płyta L 0433), Polonez z opery „Hrabina”, Mazur oraz Tańce góralskie z opery „Halka” (płyta L 0437); pieśni: „Wiosna” i „Prząśniczka” (płyta L 0431), „Stary kapral” (płyta L 0436) oraz „Trzech budrysów” (płyta L 0444); arie operowe: Halki z II aktu oraz Jontka z IV aktu opery „Halka”, a także arie Stefana i Skołuby z III aktu opery „Straszny dwór” tudzież pieśń Franka z opery „Flis” (płyta L 0440). W tym miejscu warto dopowiedzieć, że przygotowana w latach 60. ubiegłego wieku płyta zawierała utwory muzyczne z repertuaru S. Moniuszki, przeznaczając je wyłącznie dla klas starszych szkoły podstawowej. Nieliczne adresowane były również do nauczania początkowego.

Kolejne wydanie płytki szkolnej przypada na lata 70. i 80. ubiegłego wieku. Płytkę dla powszechnej szkoły średniej opracował i zredagował zespół w składzie: Zofia Burowska, Maria Grubecka, Leokadia Jankowska, Ewa Lipska, Jan Mackiewicz, Roman Rataj i Maria Stokowska¹⁸. Propozycje repertuarowe płytki dla 8-klasowej szkoły podstawowej przygotowany został przez zespół redakcyjny (w składzie: Leokadia Jankowska, Ewa Lipska i Maria Grubecka)¹⁹. W przytoczonych zbiorach, materiał muzyczny został podzielony względem klas młodszych i starszych szkoły podstawowej. Głębsza analiza pozwoliła odnotować podobieństwa względem proponowanego do słuchania repertuaru z twórczości Stanisława Moniuszki. Dla klas I-III przeznaczono do słuchania: Tańce góralskie z III aktu opery „Halka” (klasa I), parafrazę na flet pieśni „Prząśniczka” oraz wykonanie wokalne pieśni „Krakowiaczek” (klasa II), Aria Skołuby z III aktu opery „Straszny dwór” (klasa III), Polonez z III aktu opery „Hrabina” (klasa III). Dla klas starszych przeznaczono wspomniane już wcześniej fragmenty taneczne, uwertury i tytułowe arie z oper, a także przytaczane wcześniej pieśni. Dobór ich w zasadzie był identyczny jak w przygotowanej wcześniej płytce.

Kolejne przemiany oświatowe i transformacje przyczyniły się do pojawienia się dokumentu bazowego jakim była *Podstawa programowa*, która w kolejnych latach ulegała nowelizacji i przeobrażeniom. Dokument ten wypracowany przez

¹⁷ Wychowanie muzyczne. Płytki dla 8-klasowej szkoły podstawowej, zatwierdzona do użytku szkolnego pismem Ministerstwa Oświaty nr PF-7-3-32m-1/64, znak rozpoznawczy PS-4094-WM-13P.

¹⁸ Muzyka. Płytki dla powszechnej szkoły średniej. Zatwierdzona pismem Zjednoczenia przemysłu Pomocy Naukowych i Zaopatrzenia Szkół nr KB-119-P-21/78 z dnia 11.07.1078 r. jako pomoc naukowa dla powszechnej szkoły średniej. Znak rozpoznawczy PS-5708-WM-35/78.

¹⁹ Muzyka. Płytki dla 8-klasowej szkoły podstawowej. Zatwierdzona pismem Ministerstwa Oświaty i Wychowania nr KOPN-Z-W-46/84 z dnia 27.06.1984 r. jako pomoc naukowa dla 8-klasowej szkoły podstawowej. Znak rozpoznawczy: PS-6299/WM – 74/84.

zespół ekspertów, w kolejnych nowelizacjach, ogłaszał minister odpowiedzialny za edukację. W polskim systemie oświatowym *Podstawa programowa* obowiązuje na danym etapie edukacyjnym i zawiera treści nauczania oraz umiejętności, które muszą być uwzględnione w programie nauczania i umożliwiają ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych²⁰. Obecnie realizowany dokument z 2017 roku wskazuje na wartość edukacji muzycznej zarówno na poziomie propedeutycznym, jak i szkolnym. Uczniowie zapoznając się z dorobkiem rodzimych twórców muzyki, otrzymali również ofertę z zakresu życia i twórczości bohatera rodzimej sztuki muzycznej²¹. W myśl dokumentu kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu między innymi: wprowadzanie uczniów w świat wartości, wzmacnianie poczucia tożsamości kulturowej, narodowej i regionalnej, rozbudzanie ciekawości poznawczej i inne. Ważnym obszarem edukacji muzycznej uczniów stanowi wiedza o kulturze muzycznej, a w niej narodowym dziedzictwie kulturowym. W związku z powyższym uczeń interpretuje zjawiska związane z kulturą muzyczną, słucha muzyki, rozpoznaje, rozróżnia i omawia jej cechy, przedstawia własny stosunek do słuchanego i wykonywanego repertuaru, jest świadomym odbiorcą sztuki.

Realizując treści muzyczne nauczyciel włącza ucznia w proces indywidualnej i zespołowej ekspresji muzycznej (muzykowania na instrumentach, aktywizacji muzyczno-ruchowej i tanecznej, słuchania i percepcji muzyki, poznawania języka i funkcji muzyki, myślenia muzycznego, tworzenia kreacji i twórczego działania), a także wprowadza w zjawisko kultury muzycznej, przygotowując do odbioru i współtworzenia narodowego dziedzictwa kulturowego.

Przygotowane przez liczną rzeszę autorów obecny wykaz podręczników do muzyki w szkole podstawowej wychodzi na przeciw wyartykułowanym w *Podstawie programowej* założeniom i bacznie zwraca uwagę na popularyzowanie tzw. muzyki wysokiej, z uwzględnieniem rodzimych twórców. Wśród plejady artystów-kompozytorów znalazła się również postać Stanisława Moniuszki. Analizując zapisy podręcznikowe warto wskazać na pewne tendencje w propozycjach współczesnych edukatorów i metodyków. W klasie drugiej omawiając „akompaniament” jako pojęcie muzyczne wskazano wykonanie pieśni „Prząśniczka” jako typowy przykład akompaniamentu fortepianowego ilustrującego ruch kręcącego się szybko kołowrotka, przy którym siedzi młoda prządka i snuje nić. Prezentacja tego samego utworu pozwala również na omówienie sopranu jako przykładu głosu kobiecego, a przykład Arii Skołuby – głosu męskiego²².

Znacznie bogatsze w prezentacje muzyczne zaczerpnięte z twórczości S. Moniuszki zdają się być podręczniki dla klas starszych szkoły podstawowej. Tutaj poznawanie muzyki kompozytora połączone zostało z aktywnością w sferze gry na

²⁰ Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji narodowej z 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r., nr 4, poz. 17).

²¹ M. Kołodziejcki, G. Kilbach, M. Gromek, M. Kisiel, *Komentarz do podstawy programowej przedmiotu muzyka. Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa: muzyka*. MEN, ORE, <https://www.ore.edu.pl> [data dostępu: 25.02.2019].

²² M. Gromek, G. Kilbach, *Elementarz XXI wieku: muzyka klasa 2*, Warszawa 2013, s. 67.

flecie podłużnym lub dzwonek chromatycznych jako reprezentantów szkolnych instrumentów melodycznych. Istotnym obszarem poznania stały się pojęcia związane ze sceną operową, takie jak: uwertura, opera, scena, aria, primadonna, scenograf, orkiestra, inspicjent, scenograf itp. W celu uzyskania pozytywnych wzmocnień nauczyciel został ukierunkowany na stosowanie metod aktywizujących, takich jak: burza mózgu, drama, mapa pojęciowa, metoda projektowa, czy rozrywki umysłowe (krzyżówka, tekstówka, rebus)²³. Zajmującym i nader nowoczesnym rozwiązaniem w przekazywaniu treści o Moniuszce jest układ komiksowy oraz kalendarz w podręczniku do klasy szóstej, gdzie na osi czasu zaznaczony jest start i meta w prezentacji ważniejszych etapów z jego działalności twórczej²⁴. Repertuar pieśniarski, jak również materiał dźwiękowy do słuchania przez kolejne lata przemian podręcznikowych nie zmienił się. Nadal proponowana jest do śpiewania pieśń „Prząśniczka”, natomiast do słuchania zalecane są fragmenty tańców towarzyszącym operom „Halka” i „Straszny dwór”. Opisując formę pieśni i jej rolę w przekazie wartości patriotycznych i narodowych wskazywane są utwory takie jak: „Kozak”, „Dziad i baba” czy „Stary kapral”. Uwertura koncertowa „Bajka” podawana jest jako przykład muzyki ilustrującej opowieść zimową.

Materiał dźwiękowy przygotowany do celów dydaktycznych został opracowany i udostępniony w formie multibooków²⁵, dzięki czemu nauczyciel i uczniowie mają swobodny dostęp do zasobów internetowych, gdzie upubliczniono wartościowy materiał dźwiękowy w mistrzowskim wykonaniu. Nauczyciele realizujący zadania z zakresu edukacji muzycznej w klasach początkowych w szkole podstawowej otrzymali do dyspozycji także pakiet wspierający zatytułowany „Inspiracje muzyczne do podręcznika”, którego zadaniem jest pobudzanie nauczycieli do podejmowania różnorodnych działań muzycznych z dziećmi²⁶. Pomocą w realizacji opublikowanych zadań stały się nuty i teksty piosenek przeznaczonych do nauki w poszczególnych miesiącach edukacji oraz związane z nimi zabawy, praktyczne porady i wskazówki dotyczące nauki i wykorzystania piosenek, zabawy do realizacji przez cały rok szkolny oraz pomysły ułatwiające wprowadzanie dzieci w świat muzyki²⁷. W materiałach dodatkowych znalazły się również propozycje utworów do słuchania oraz odmienne formy wizualizacyjne. Autorzy na kolejnych kartach zamieścili odwołania do powiązanych z podręcznikiem ścieżek dźwiękowych, to jest: *sampli* do ćwiczeń wokalnych, materiału foniczny obejmującego różne odgłosy i dźwięki, materiał muzyczny w formie linków do ścieżek audio i wideo (obrazujących np. grę na dzwonek chromatycznych, czy naukę kroku wybranego tańca), a także

²³ M. Gromek, G. Kilbach, *Lekcja muzyki. Podręcznik do muzyki dla klasy piątej szkoły podstawowej*, Warszawa 2016, s. 133-137.

²⁴ M. Gromek, G. Kilbach, *Lekcje muzyki. Podręcznik dla klasy szóstej szkoły podstawowej*. Warszawa 2014, s. 150-151;

²⁵ M. Kisiel, *Multibooki wsparciem dla nauczyciela oraz inspiracją aktywności muzycznej uczniów klas początkowych*, [w:] *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*, red. T. Jablonský, Ružomberok 2018/2, ročník XVII, s. 60-70.

²⁶ J. Hamerski, E. Jakubowska, M. Józwiak, A. Putkiewicz, *Inspiracje muzyczne do podręcznika „Nasz elementarz”*, Warszawa 2014.

²⁷ M. Józwiak, A. Putkiewicz, K. Rozmus, *Inspiracje muzyczne do podręcznika „Nasza szkoła”*, Warszawa 2015.

połączeń z oficjalnymi stronami instytucji promujących kulturę muzyczną (Muzeum Dźwięku, Muzykoteka Szkolna, Narodowy Instytut Stanisława Moniuszki, Scholaris – portal dla nauczycieli i inne)²⁸.

Media cyfrowe stwarzają wiele możliwości, jednak ich użycie zależy od zrozumienia natury nowych publikatorów, języka, idei otwartości oraz kontaktu ze współczesną rzeczywistością kultury, w której wszyscy jesteśmy zanurzeni. Kształcąc umiejętności i zachowania promuzyczne podopiecznych, budujemy ich zaangażowanie w wykonywaną pracę oraz wzbogacamy w niezapomniane przeżycia. Media mogą być doskonałym narzędziem, które pedagogom-muzykom w tym pomogą. Powinni oni jednak pamiętać, by przygotowane multimedialne zdarzenia edukacyjne nie przesłoniły idei przeżywania, doświadczania i działania w obcowaniu z tą, jakże abstrakcyjną i wzbudzającą emocje, dziedziną sztuki.

Nauczyciele i uczniowie klas starszych otrzymali dostęp do materiałów dźwiękowych zamieszczonych na internetowej stronie „Muzykoteki szkolnej”²⁹ oraz propozycji książkowej z płytą CD „Moniuszko oczami dzieci”³⁰. Książka opowiada o przygodzie niesfornych chłopców, którzy uciekają ze szkolnej wycieczki do Teatru Wielkiego. Jak skończy się ich przygoda? Dowie się ten, który po tę pozycję sięgnie. Czytelnicy, którzy przeczytają książkę, poznają groźnego pana Makarego, tajemnicze zakamarki warszawskiej opery, mieszkające tam duchy, a przede wszystkim – pasjonujące życie i utwory Stanisława Moniuszki.

Inspiracji rozwiązań metodycznych oraz artystyczno-projekcyjnych dostarczają także liczne publikatory społecznościowe takie jak: kolejne zeszyty czasopisma „Wychowanie Muzyczne”³¹, karty Facebooka Polskiego Stowarzyszenia Edukacji i Animacji Muzycznej (PSEiAM), Stowarzyszenia Nauczycieli Muzyki (SNM), czy Fundacji „Muzyka jest dla wszystkich”, a także publikacje Instytutu Muzyki i Tańca. Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w roku jubileuszowym ogłosiło liczne konkursy takie jak: „Stanisław Moniuszko – Polski Patriot”, „Staś Moniuszko też był dzieckiem”, krótkie formy literackie typu komiks „Moniuszko 2019”, jak również opracowania literackie takich pisarzy polskich jak Wanda Chotomska³² oraz wiele innych. Placówki kulturalne typu filharmonie coraz mocniej wpisują się w proces popularyzatorsko-edukacyjny proponując program dla dzieci i młodzieży np.: „Stanisław Moniuszko – *Verbum nobile* – dla dzieci i młodzieży”, „Moniuszko dla opornych”, „M jak Moniuszko” i inne³³. Wydawnictwa rozpoczęły popularyzację pozycji książkowych dla melomanów i melomanek, np. „Moni i Uszko”³⁴. W niej czytelnik dowiaduje się: *Jak należy*

²⁸ Wersja elektroniczna materiałów edukacyjnych zamieszczona została na stronie internetowej, <http://www.ore.edu.pl> [data dostępu 12.02.2019].

²⁹ Muzykoteka szkolna, <http://www.muzykotekaszkolna.pl/wiedza/kompozytorzy/moniuszko-stanislaw-1819-1872> [data dostępu: 15.02.2019].

³⁰ A. Jaworska, *Moniuszko oczami dzieci*, książka i płyta CD, Warszawa 2009.

³¹ M. Dudek, *Klasowy turniej wiedzy o Moniuszce*, „Wychowanie Muzyczne” 2012, nr 3, s. 37.

³² W. Chotomska, *Muzyka pana Moniuszki*, Warszawa 1987.

³³ Kwerenda stron internetowych placówek kulturalno-artystycznych: <http://filharmonia.pl>;

<https://www.opera.com/pl> i inne.

³⁴ G. Kasdepke, *Moni i Uszko, czyli pamiętnik zwariowanego melomana*, ilustracje A. Błaszczyk, Warszawa 2015.

ubrać się do opery? Co robić podczas antraktu? U kogo szukać pomocy w znalezieniu swojego miejsca na widowni? Na te i wiele innych (mniej lub bardziej skomplikowanych) pytań, odpowiada książeczka „Moni i Uszko, czyli Teatr Wielki – Opera Narodowa i mali melomani”. Najmłodszy bywalcy opery dowiadują się jak należy zachowywać się w teatrze, aby nie przeszkadzając innym widzom oraz samemu miło spędzić czas. Zawarte w książeczce zabawne dialogi, barwne postaci oraz niestandardowe historyjki odczarują poważny charakter tego miejsca. W rolach przewodników po skomplikowanym świecie opery występują Moni i Uszko, czyli zwariowane rodzeństwo wymyślone przez jednego z najpopularniejszych pisarzy dla dzieci – Grzegorza Kasdepke, a narysowane przez ilustratorkę Annę Błaszczyk. Na podstawie tej książeczki powstała również seria pięciu krótkich filmów np. „Oglądaj: Na ratunek Moni i Uszko spieszy bohaterska Superbe!” oraz przykłady gier planszowych i komputerowych tj.: „Graj: znasz tajemnice opery? – sprawdź to!”, „Graj: pomóż zaprowadzić porządek na widowni”³⁵, czy „Śpiewnik domowy – gra planszowa”³⁶.

W ostatnim czasie inicjowanych jest znaczna liczba projektów artystycznych poświęconych życiu i muzyce Stanisława Moniuszki, wśród wielu można wymienić: audycje radiowe „Nasz dziadek Moniuszko” – cykl reportaży, „Rok Moniuszki w Dwójce” – programy telewizyjne, pokazy interaktywne w saloniku Moniuszki „Pieśń piórem pisana – baśń muzyczna”, festiwale wokalne „Festiwal Moniuszki na trakcie Królewskim”, kongresy muzykologiczne, wydawnictwa fonograficzne „Piotr Beczała śpiewa Jontka w Wiedniu”, „Halka po włosku”, czy nowinek kulinarnych „Agnieszka Kręglicka gotuje dla Moniuszki” oraz wirtualna wycieczka po wystawie „Viva Moniuszko!” i inne³⁷.

Od 1992 roku w Teatrze Wielkim w Warszawie organizowany jest Wokalny Międzynarodowy Konkurs Moniuszkowski, na którym obowiązkowym elementem jest interpretacja pieśni lub arii kompozytora. Od 1962 roku w Kudowie Zdroju odbywa się Festiwal Moniuszkowski, gdzie oprócz imprez muzycznych przez miasto przechodzi parada, korowód osób ubranych w stroje ludowe i szlacheckie z epoki, w której żył S. Moniuszko. W 2016 roku w Mińsku na Białorusi odsłonięto pomnik Stanisława Moniuszki i współpracującym z nim librecyście, nazywanym ojcem białoruskiej klasycznej opery. Dlatego też można wysnuć wniosek, że Białorusini również uznają Moniuszkę za swojego kompozytora narodowego.

W Polsce z okazji „Roku Moniuszkowskiego” podjęto się nagrań oper kompozytora na instrumentach historycznych. Opublikowano płytę z operą „Halka” wykonana w języku włoskim. Tłumaczenie libretta dokonał przyjaciel Moniuszki, Achilles Bonotti. Pomniki Stanisława Moniuszki znalazły swoje miejsce na skwerach i w parkach takich miast Polski jak: Katowice, Poznań, Częstochowa, Bytom, Bydgoszcz, Toruń i innych. Wiele instytucji kulturalnych szczyci się, że ich patronem jest ojciec opery polskiej – Stanisław Moniuszko. Mieczysław Nowakowski, dyrygent i członek Towarzystwa Miłośników Muzyki

³⁵ <https://teatrwielki.pl/dzialalnosc/edukacja/moni-i-uszko> [data dostępu: 15.01.2019].

³⁶ K. Madaj, *Śpiewnik domowy – gra planszowa*, ilustracje R. Kucharski, Warszawa 2000.

³⁷ <https://moniuszko200.pl/pl> [data dostępu: 28.02.2019].

Moniuszki, zainicjował nadanie Centralnemu Dworcowi Kolejowemu w Warszawie imię patrona, co ziściło się w styczniu 2019 roku.

Dokonany przegląd zasobów podręcznikowych i internetowych oraz relacji środowiskowych wskazuje na potencjał, jaki może być wykorzystany w krzewieniu ponadczasowych wartości w duchu paradygmatu humanistycznego i artystycznego. Problemem pozostaje tylko umiejętność dotarcia z tym przekazem do młodych, zapatrzonych w przyszłość, a niechętnych przeszłości odbiorców.

Recepcja muzyki Moniuszki we współczesnej przestrzeni edukacyjnej

W literaturze przedmiotu można odnaleźć relacje ukazujące obniżenie się poziomu kultury odbioru muzyki przez uczestników procesu edukacji ogólnokształcącej. Pedagodzy muzyki podkreślają liczne zaniedbania w tym zakresie: niedostatki w pełnym zatrudnieniu nauczycieli-muzyków w szkołach, braki wyposażenia klaso-pracowni muzycznych, obniżenie wartości kształcenia muzycznego względem pozostałych obszarów edukacyjnych oraz pewna niemoc i brak konkurencyjności typowego kształcenia z osiągnięciami technicznymi przekazu multimedialnego, a także zdawkowe zainteresowanie uczących się tzw. sztuką wysoką³⁸.

Kultywowanie rocznicowych i jubileuszowych wydarzeń związanych z życiem i twórczością kompozytorów polskich staje się dzisiaj przyczynkiem do wskazania wartości sztuki minionych epok. Dla nauczycieli i animatorów muzyki jest to moment, w którym mogą uzewnętrznić własny kunszt artystyczno-pedagogiczny oraz oręż przeciw relatywizacji zjawisk kultury.

Prowadząc wywiady z wybraną grupą pedagogów można odnieść wrażenie, że poruszany temat wartości muzyki Stanisława Moniuszki w edukacji młodego pokolenia jest zjawiskiem znanym. Nauczyciele muzyki, historii i języka polskiego często podejmują dyskurs ze swoimi uczniami na temat postawy patriotycznej i narodowej tego kompozytora. Dostrzegany jest również jego wkład w tworzenie ponadczasowych dzieł jakimi są wybrane opery i pieśni. Przekazując materiał edukacyjny często korzystają ze zbiorów treści o charakterze teoretycznym i artystycznym z dostępnych publikatorów, rzadko poszukując intrygujących i inspirujących rozwiązań. Zdaniem badanych zbyt tradycyjne podejście do problemu kształtowania świadomości muzycznej w środowisku ogólnokształcącym sprawia, że szkolne spotkania z muzyką Moniuszki sprowadzają się zazwyczaj do jednorazowej lekcji, krótkiej akademii lub okolicznościowej gazetki. W dobie transformacji informacyjno-medialnej tego typu przedsięwzięcia mogą być odczytane jako archaiczne. Stąd istotne stają się działania podejmowane przez instytucje upowszechniania kultury oraz propagowanie odmiennego spojrzenia na przekaz i popularyzowanie wartościowej muzyki przeciętnemu słuchaczowi i słuchaczce.

Podejmując badania rozpoznawcze przeprowadzone wśród wybranej grupy uczniów klas starszych szkoły podstawowej należy wskazać, że osoby te legitymują się bardzo ograniczoną wiedzą w tym zakresie. Pytana grupa dziewcząt i chłopców słyszała i kojarzy nazwisko kompozytora Stanisława Moniuszki z muzyką polską. Część z nich wymieniła nawet „Halkę” jako operę, o której

³⁸ J. Grotkowska, A. Chłopecki (red.), *Raport o stanie muzyki polskiej*, Warszawa 2011.

słyszeli na lekcjach muzyki i języka polskiego w szkole. Melodia pieśni „Prząśniczka” często pojawiała się w ich opinii w przestrzeni muzycznej radia i telewizji oraz jako dźwięk informacyjny aparatu telefonicznego. Głębsze dociekania eksploracyjne wskazały, że młodzi odbiorcy muzyki oczekują odmiennego przekazu wartościowych treści. Zastosowanie metod aktywizujących w przekazie treści, jak również atrakcyjne prezentacje muzyczne byłyby w ich opinii do zaakceptowania. Młode pokolenie poza swoimi przywarami, nadal jest skore do podejmowania spektakularnych inicjatyw. Warto przeto zainwestować w organizację konkursów tematycznych, retransmisji popularnych programów artystycznych, turnieju z użyciem gier planszowych czy komputerowych. Teatralizacja zdarzeń artystycznych i drama stanowią inspirację do powstawania krótkich sprawozdań medialnych dokumentujących z jednej strony aktywność uczniów, z drugiej pozwalają im na prezentację osiągnięć w zakresie przyswajania wiedzy. Warto również pomyśleć o tworzeniu klasowych kolekcji muzycznych, do których można byłoby sięgnąć z mobilnych odtwarzaczy muzyki.

Z pewnością twórczość Stanisława Moniuszki lepiej przemawia do starszego pokolenia, które wychowało się na jego muzyce. W przypadku nastolatków jest ono obarczone pewną skazą, która związana jest z mało nowatorskim programem edukacyjnym oraz ograniczonością zbyt tradycyjnego i staroświeckiego przekazu. Dzieła Stanisława Moniuszki stanowią pewne wyzwanie kulturowe i edukacyjne. Dostępność nowoczesnej technologii informacyjnej oraz artystyczny zamysł pozwoli sprostać stawianym wymaganiom i pozwoli na w pełni wykorzystanie potencjału ideologicznego i twórczego kompozytora.

Zakończenie. Twórczość Stanisława Moniuszki jest ważna dla Polaków, gdyż kompozytor ten pisał utwory nawiązujące do tańców i pieśni ludowych, to również piękna harmonia, wspaniałe melodie oraz utwory, które można odkrywać wciąż na nowo, patrząc przez pryzmat patriotyczny. Moniuszko to również czołowy przedstawiciel gatunku pieśni w muzyce polskiej.

Percepcja młodego odbiorcy oczekuje transformacji przekazu. Przed oświatą oraz instytucjami kulturalnymi stoi wyzwanie przygotowania materiałów popularyzujących postać i twórczość kompozytora w formie możliwej do przyjęcia przez młode pokolenie. Określane mianem „cyfrowych tubylców” nastawione jest ono raczej na syntetyczny przekaz informacji oraz chłonne spektakularnych prezentacji. Wrażliwość estetyczna młodych odbiorców sztuki potrzebuje silnych bodźców estetycznych, liderów i idoli, którzy wprowadzą ich w świat ponadczasowej wartości kultury muzycznej oraz wskażą jej ponadczasowe wartości.

Bibliografia

1. Chodkowski, A. (red.) (1995). *Encyklopedia muzyki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
2. Chotomska, W. (1987). *Muzyka pana Moniuszki*, Warszawa: Nasza Księgarnia.
3. Drucka, N. (1976). *Stanisław Moniuszko. Życie i twórczość*, Warszawa: Nasza Księgarnia.

4. Dudek, M. (2012). Klasowy turniej wiedzy o Moniuszce. *Wychowanie Muzyczne*, 3.

5. Dziębowska, E., Duszyk, K. (2000). *Moniuszko Stanisław*, [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM*, t. 6, red. E. Dziębowska, Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.

6. Gromek, M., Kilbach, G. (2013). *Elementarz XXI wieku: muzyka klasa 2*, Warszawa: Wydaw. Nowa Era.

7. Gromek, M., Kilbach, G. (2014). *Lekcje muzyki. Podręcznik dla klasy szóstej szkoły podstawowej*. Warszawa: Wyd. Nowa Era.

8. Gromek, M., Kilbach, G. (2016). *Lekcja muzyki. Podręcznik do muzyki dla klasy piątej szkoły podstawowej*. Warszawa: Wydaw. Nowa Era.

9. Grotkowska, J., Chłopecki, A. (red.). (2011). *Raport o stanie muzyki polskiej*. Warszawa: Wydaw. Instytut Muzyki i Tańca.

10. Hamerski, J., Jakubowska, E., Józwiak, M., Putkiewicz, A. (2014). *Inspiracje muzyczne do podręcznika „Nasz elementarz”*. Warszawa: MEN.

11. Jasionowski, F. (1965). *Łączy nas pieśń: podręcznik wychowania muzycznego dla klasy VII*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych.

12. Jaworska, A. (2009). *Moniuszko oczami dzieci, książka i płyta CD*. Warszawa: Wydaw. Book House.

13. Józwiak, M., Putkiewicz, A., Rozmus, K. (2015). *Inspiracje muzyczne do podręcznika „Nasza szkoła”*. Warszawa: MEN.

14. Kaczurbina, M., Miklaszewski, L. (1967). *Szósta klasa śpiewa*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych.

15. Kasdepke, G. (2015). *Moni i Uszko, czyli pamiętnik zwariowanego melomana*. Warszawa: Wyd. Teatr Wielki i Opera Narodowa.

16. Kataryńczuk-Mania, L., Kołodziejski, M., Kisiel, M. (2018). *Orientacje w metodologii badań edukacyjno-muzycznych*. Zielona Góra: Oficyna Wydaw. Uniwersytetu Zielonogórskiego.

17. Kisiel, M. (2018). Multibooki wsparciem dla nauczyciela oraz inspiracją aktywności muzycznej uczniów klas początkowych, [w:] *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*, ed. T. Jablonský, Ružomberok: VERBUM ročník XVII.

18. Klechta, J. (2013). *Duchowość Moniuszki*. Nowy Sącz: Wydaw. Goldruk.

19. Lipska, E., Przychodzińska, M. (1973). *Wychowanie muzyczne klasa VI*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych.

20. Madaj, K. (2000). *Śpiewnik domowy – gra planszowa*. Warszawa: Wydaw. Teatr Wielki – Opera Narodowa.

21. Malko, D., Przychodzińska, M. (1989). *Muzyka 7*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

22. Malko, D., Stokowska, M. (1987). *Muzyka 8*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

23. Matecki, S. (1970). *W krainie muzyki: podręcznik do wychowania muzycznego dla klasy VIII*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych.

24. Muchenberg, B. (1966). *Pogadanki o muzyce 2*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.

25. Prosnak, J. (1980). *Stanisław Moniuszko*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.

26. Rudziński, W. (1980). *Moniuszko i jego muzyka*. Kraków: Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych.

27. Topolska, A. (2016). *Zupełnie innej książki o Moniuszce*. Warszawa: Wydaw. Teatr Wielki – Opera Narodowa.

АНОТАЦІЯ

Кісєль Мирослав. Станіслав Монюшко і його музика в польському освітньому і популярно-культурному просторі.

У статті презентовано погляд на музику Станіслава Монюшка в сучасному культурно-освітньому контексті. Двохсотріччя від дня народження композитора надало можливість актуалізувати мистецьку спадщину одного з польських національних бардів і стало приводом для пошуків шляхів наближення молодого покоління до цінностей, що лунуть з музики минулих епох.

Представлено результати аналізу підручників, які використовувалися в основних школах Польщі в останні десятиліття. Здійснено оцінку сприйняття музики Монюшка на основі численних висловлювань учнів і вчителів.

У добу інтенсивних соціальних і культурних змін заслуговують на увагу уявлення композитора щодо досконалого суспільства, побудованого на засадах солідарності. У своїй творчості Монюшко пропагував ідеї поєднання різних соціальних і культурних верств. Композитор був захоплений ідеалом спільноти, в якій знайшлося би місце різноманітності, а також був прихильником суспільства, що ґрунтується на трансценденталіях Любові і Краси. Показано, що саме ці ідеї насичували музику композитора національними цінностями.

Ключові слова: Станіслав Монюшко, життя і творчість, польський освітній і популярно-культурний простір.